

Didaktická transformace učiva

- **Didaktická transformace**: způsob, jak zprostředkovat vědecké poznatky žákům (přizpůsobit je jejich schopnostem).
- Původně německý pojem „**didaktické zjednodušení**“ (Hering).
- **Didaktická redukce** (60. léta): základní úloha didaktiky spočívá ve zjednodušování a zpřehlednění obsahů poznatků vědních disciplín za účelem zprostředkování žákům. **POPULARIZACE**.
- Podle některých odborníků (např. Klafkiho) není podstatou vzdělávání předávání obsahů, nýbrž formování emocionálních a intelektuálních sil žáka (**učivo jako prostředek!**).

Didaktická transformace učiva

- **Kritika**: chybí respekt ke komplexnosti vědního oboru.
- **Kritika kritiky**: encyklopedické vyučování obsahuje přílišné množství učiva.
- Ideální výběr obsahu by měl spočívat na spolupráci **oborových (předmětových) didaktiků** a **vědců** v příslušných oborech (např. při tvorbě **učebnice**).
- Žák dosáhne pouze na zlomek vědeckého poznání (reprezentativní?)

Literatura

- KNECHT, P. *Didaktická transformace aneb od didaktického zjednodušení k didaktické rekonstrukci*. Orbis scholae, Praha: Karolinum, 2007, roč. 2, č. 1, s. 67-81. ISSN 1802-4637.

Didaktická analýza učiva

- **Didaktická analýza učiva** je proces, který se obvykle uplatňuje při přípravě na vyučování.
- Pokud se chceme na vyučování připravovat opravdu poctivě, měla by být **didaktická analýza učiva součástí tohoto procesu**.
- Při didaktické analýze učiva vykoná učitel **rozbor obsahu** a vybírá z něj konkrétní prvky, které bude vhodně zvolenou formou (didaktická stylizace) interpretovat žákům.

Didaktická analýza učiva

- Nezbytnou podmínkou ovšem je skvělá orientace v obsahu – učitel musí být **expert**, který obsahu dokonale rozumí.
- Neustále ovšem platí, že proces didaktické analýzy je podřízen **vzdělávacím cílům** a výsledná forma respektuje logickou pojmovou strukturu učiva.
- **Pojmová analýza** – reflektuje požadavek „dobré orientace v základním učivu“ (někdy také nazýváme fundamentální učivo – učivo, na kterém se staví v dalších výukových obdobích)

Didaktická analýza učiva

- **Operační analýza** – rozbor těch činností (aktivit, úloh, apod.), které je nezbytné realizovat, aby se dosáhlo cíle.
- **Analýza z hlediska mezipředmětových vztahů** – ta klade na učitele poměrně značné nároky. Předpokládá skvělou orientaci učitele jak ve **vertikálním uspořádání učiva** (časová návaznost jednotlivých témat v rámci daného předmětu), tak orientaci v tzv. **horizontálním uspořádání učiva** (tedy uspořádání souvisejícího učiva v rámci jednotlivých předmětů - řada předmětů spolu obsahově souvisí).

Didaktická analýza učiva

Učebnice:

- Jak ukazují výzkumy (podle Kalhous, Obst 2002 s. 143), jsou učebnice (tedy jejich dostupnost a kvalita) významným faktorem kvality vzdělávání. Ukazuje se dokonce, že **zlepšení učebnic má na vzdělávací výsledky žáků zásadnější dopad než vzdělávání učitelů!**
- Nedá se říci, že by práce s učebnicí obecně v hodinách dominovala procesu vyučování, ale často bývá zásadní oporou učitele při přípravě na vyučování.

Didaktická analýza učiva

Učebnice můžeme rozdělit do následujících kategorií:

- **Učebnice** (zaměřené na osvojování učiva).
- **Cvičebnice** (pracovní sešity určené k procvičování).
- **Čítanky** (texty).
- **Ostatní texty** určené například ke kritickému čtení (články)

Praktické ztvárnění vzdělávacích obsahů v učebnicích je především úkolem pro oborové (předmětové) didaktiky. Finální podoba vyučování ovšem závisí vždy na učiteli.

Literatura

- KNECHT, P. *Didaktická transformace aneb od didaktického zjednodušení k didaktické rekonstrukci*. Orbis scholae, Praha: Karolinum, 2007, roč. 2, č. 1, s. 67-81. ISSN 1802-4637.

Některé důležité pojmy z didaktiky

- **Bloomova taxonomie cílů** = hierarchicky uspořádaný systém poznávacích cílů výuky (1. znalosti, 2. porozumění, 3. aplikace, 4. analýzy, 5. syntéza, 6. hodnotící posouzení).
- **brainstorming** = „bouření mozků“; jedna z technik, rozvíjející tvořivé myšlení např. při skupinovém řešení problému. 1.fáze – spontánní produkování nápadů bez omezování či kritiky; 2.fáze - jejich analýza, výběr nejlepších

Některé důležité pojmy z didaktiky

- **burnout efekt** = syndrom vyhoření; vyhasínání; vyčerpání fyzických i psychických sil, ztráta zájmu o práci; příčiny: stres, časová náročnost povolání, přemíra úkolů k plnění apod.
- **cíl výuky** = očekávaný výsledek, čeho chce učitel dosáhnout (známe i výukové cíle kognitivní, psychomotorické a afektivní); Požadavky na výukové cíle: komplexnost, soudržnost, kontrolovatelnost, přiměřenost.
- **činnostní učení** = žák není pasivním příjemcem, jedná, koná, je aktivní

Některé důležité pojmy z didaktiky

- **edukace** = ve filozofii výchovy proces celkové výchovy, vztahující se na člověka (z lat. educatio = vychovávání); v obecné pedagogice a didaktice - synonymum pro výchovně-vzdělávací proces, vzdělávání
- **edukant** = Kdo je vyučovaný (například žák)
- **edukátor** = Kdo učí (například učitel)
- **e-learning** = samostatný vzdělávací postup pomocí internetu
- **frontální vyučování** = Tradiční výuková forma. Učitel zprostředkovává výklad a dominuje vyučování.

Některé důležité pojmy z didaktiky

- **didaktické zásady** = Základní pravidla, která zajistí efektivnost výuky (obecné požadavky, které společně s cíli určují charakter výuky). Příklady didaktických zásad: Zásada komplexního rozvoje osobnosti žáka; Zásada vědeckosti; Zásada individuálního přístupu k žákům; Zásada spojení teorie s praxí; Zásada uvědomělosti a aktivity; Zásada názornosti; Zásada postupnosti, atd.
- **didaktika** = Vědecká disciplína, teorie vyučování

- **heuristická výuková metoda:** aktivizační výuková metoda realizovaná pomocí úloh, které představují obtíž-problém-rozpor
- **klíčové kompetence učitele** = soubor profesních dovedností a dispozic, kterými má být vybaven učitel, aby mohl efektivně vykonávat své povolání; obvykle – kompetence osobnostní a kompetence profesní
- **klíčové kompetence žáka** = soubor požadavků na vzdělání, zahrnující podstatné vědomosti, dovednosti a schopnosti univerzálně použitelné v běžných pracovních a životních situacích
- **koedukace** = společné vzdělávání žáků obou pohlaví ve společných třídách

Některé důležité pojmy z didaktiky

- **Kurikulum:**

1. **Vzdělávací program**, projekt, plán.
2. **Průběh studia a jeho obsah.**
3. **Obsah veškeré zkušenosti**, kterou žáci získávají ve škole a v činnostech vztahujících se ke školnímu vzdělávání.
4. **Seznam vyučovacích předmětů** a jejich časové dotace pro pravidelné vyučování na daném typu vzdělávací instituce (srv. Průcha 2002 s.237; Průcha, Walterová, Mareš 2003 s. 110).

Některé důležité pojmy z didaktiky

- **kurikulum skryté** = zkušenosti žáků v reálném životě školy, které nejsou postižitelné ve vzdělávacích programech (hodnoty, postoje, klima třídy, vzory chování aj.)
- **mnemotechnika** = hledání asociací, které by usnadnily zapamatování (např. šetři se osle = 6378 – poloměr zeměkoule)
- **PISA** = mezinárodní program pro hodnocení žáků je realizován organizací OECD

Některé důležité pojmy z didaktiky

- **textové pomůcky** = Například učebnice, cvičebnice, pracovní list, odborný článek, atd.
- **vzdělávací standardy** = konkrétně vymezené, obligatorní požadavky, které musí splnit žáci v určitých ročnících či stupních školy (vědomosti, dovednosti, příp. postoje a hodnoty).
- **vyučovací jednotka** = časový interval, po který probíhá vyučování (například vyučovací hodina).
- **zpětná vazba** = důležitý prvek řízení, informace o stavu, výsledcích určité činnosti, jež umožní její zkvalitnění; je součástí formativního hodnocení.

Pojmy

Pojmy vybral a zpracoval: Jaromír Hališka

Upravil: Zdeněk Hromádka

Literatura:

Hartl, P.; Hartlová, H. *Psychologický slovník*, Praha :
Portál 2000

Průcha, J.: *Moderní pedagogika*, Praha : Portál : 2002

Průcha, J.; Walterová, E.; Mareš J. *Pedagogický slovník*,
Praha : Portál, 2001.

Standardy

Literatura

- KNECHT, P. *Didaktická transformace aneb od didaktického zjednodušení k didaktické rekonstrukci*. Orbis scholae, Praha: Karolinum, 2007, roč. 2, č. 1, s. 67-81. ISSN 1802-4637.